

# Fólkanøvn í staðarnøvnum

## – uppruni og aldur

MARJUN ARGE SIMONSEN

**Samandráttur:** Staðarnøvn kunnu siga okkum rættiliga nógv um bæði orðfeingi og navnatilfeingi í eldri tíðarskeiðum, tá ið vit nærur ongar skrivaðar heimildir hava at stuðla okkum við. Í hesi grein verða fólkanøvn í staðarnøvnum í Streymoyggi greind eftir uppruna. Síðan verður sett upp ein tíðarfesting við støði í tí, at fólkanøvn í staðarnøvnum umboða navnasiðin í tí tíðarskeiði, tá ið staðarnøvnini eru íkomin. Mett verður, at staðarnøvn, ið hava fólkanavn av norrønnum uppruna sum part í navninum, í síni heild eru eldri enn tey staðarnøvn, ið hava fólkanøvn, ið eru komin higgar við seinni mentanarrákum, sum part í navninum.

**Lykilorð:** Navnafrøði, staðarnavnafrøði, staðarnøvn, fólkanøvn.

### Innleiðsla

Í staðarnøvnum ber til at finna orð, sum ikki longur eru til sum felagsnøvn í málinum, men hava livað í styttri ella longri tíð á mannamunni. Eisini ber til at finna sernøvn sum liðir í staðarnøvnum, t.d. fólkanøvn. Sostatt kunnu staðarnøvn siga okkum rættiliga nógv um bæði eldri orðfeingi og navnatilfeingi, og serliga kann tað vera hent, tá ið tað snýr seg um tíðarskeið, sum vit nærur ongar skrivaðar heimildir hava um.

Hvussu gomul eru staðarnøvn okkara? Elstu staðarnøvnini eru frá víkingaöld. J. Jakobsen nevni, at áarnøvnini hoyra upp í tey elstu nøvnini her á landi (Jakobsen, 1957: 97). Chr. Matras metir við støði í síni gransking av staðarnøvnum í Norðuroyggjum, at elstu nøvnini eru oyggjarnøvn, búsetingarnøvn (bygdarnøvn), einstøk áarnøvn, nógv fjallanøvn, og harumframt metir hann nøvn á tongum, drongum og skerjum at vera sera gomul (Matras, 1933:

1). Men A. Thorsteinsson vísir á, at eisini fleiri býlingsnövn eru sera gomul, t.e. longu frá víkingaöld (Thorsteinsson, 1994: 84).

Elstu növnini sípa øll til norskan navnasið, eins og kent er ikki bara í Noregi, men eisini í skotsku oyggjunum og Íslandi (Matras, 1933: 1).

### **Tíðarfesting av staðarnøvnum**

Tá ið staðarnövn verða granskað, kann ein partur av granskingini vera at meta um aldurin á növnunum. Ber til at tíðarfesta eitt staðarnavn, kann tað siga okkum, nær ið fólk hava verið í samband við henda stað kanska á fyrsta sinni, t.d. nær fólk hava búsett seg á hesum staði. Navnið ella navnasniðið kann í ein vissan mun avdúka aldurin á navninum, men tó ber ikki til at tíðarfesta á sama hátt, sum tá ið skrivligar heimildir eru at byggja á.

Í hesi grein fari eg at viðgera ein bólk av staðarnøvnum, t.e. staðarnövn, ið hava fólkanavn sum part í navninum. Endamálið er at royna at vísa á, at tað ber til at gera eina meting av, hvussu gomul növnini eru við støði í, um fólkanövnini eru av norrønum uppruna ella øðrum uppruna, ið hefur rót í seinni mentanarrákum.

### **Fólkanövn í staðarnøvnum**

Tað fyrsta, ið støða má takast til, tá ið fólkanövn í staðarnøvnum skulu granskast, er: Nær er fólkanavn til skjals í staðarnavni? Neyðugt er at vera kritiskur í hesi tulkning, tí trupult kann vera at skilja ímillum fólkanövn og aðrar orðliðir, t.d. náttúrulýsandi orð. Slíkt má metast um í hvørjum einstøkum føri. Í ávísimum førum verða slíkar tulkningar bert gitingar.

Í grannalondum okkara hava granskarar verið mислеiddir, tá ið teir hava granskað ávís staðarnövn. Orsøkin er, at hildið varð, at tað vóru ávísir seinni liðir í staðarnøvnum, sum serliga høvdu fólkanavn sum fyrri lið. Hetta gjørdi, at tá ið ein fyrri liður skuldi greinast, ið ikki var eyðsýndur, vórðu fólkanövn myndað; tiskil hava teir funnið eina rúgvu av fólkanøvnum, ið einki grundarlag er fyri. Hetta hava aðrir granskarar seinni víst aftur, og ein meira álítandi tulkning er funnin (Dalberg og Sørensen, 1972: 151).

Hóast sagnir og frásagnir eru til skjals um növn, er ikki vist, at tær byggja á veruliga hending. Nógvar slíkar frásagnir eru fólkaetymologiskar og eru seinni íkomnar, tá ið fólk hava havt áneyðir á at finna eina frágreiðing til navnið. Stundum siga sagnir frá, at navn hefur uppruna at manni, ið hefur bygt ella búð har í fyrndini. Kend er t.d. søgnin um, at upprunin at navninum *Kollaþjórður* er, at maður *Kolli* at navni (møguliga stuttnevni fyri Kolbjørn ella Kolbein) fyrstur bygdi á hesum stað (Jakobsen, 1957: 90). Her kunnu vit

ikki líta á, at so er. Fyrri liður í orðinum kann eisini vera hvørsfall í fleirtali av náttúruleysandi orðinum *kollur*.

Aðrar sagnir lýsa tó eina greiða veruleikakenda hendingargongd. Nevnast kann søgnin um *Eiriksboða*, ið greidliga sigur frá hending, hví staðurin fekk hetta navn (Hammershaimb, 1891: 354-356). Hugsandi er, at søgnin fyri ein part byggir á veruliga hending.

Øðrvísi er við býlingsnavninum *Jansagerði*. Her hava fólk tulkað fyrra lið sum mansnavnið *Jansin*. Hetta er misfatan av navninum í \*Andsiðugerði > Jansagerði (Thorsteinsson, 1994: 79).

## Heimildir

Tá ið granskað verður, er hollast at hava skrivaðar heimildir sum støði. Tó hava vit í Føroyum sum kunnugt ikki nógvar skrivligar heimildir um staðarnøvn. Frá miðöld eru sera fáar og spjaddar heimildir. Eftir siðaskiftið eru fyrstu heimildir av týdningi jarðabøkurnar; tær taka við í 1584, men her eru nøvnini í danskaðum sniði. Somuleiðis er við teimum staðarnøvnum, sum eru at finna í skiftiprotokollum og tilíkum. So í mun til grannalond okkara hava vit ikki nógvar skrivaðar heimildir at byggja tulking og tíðarfesting av staðarnøvnum á.

## Nakrar greinir, ið snúgva seg um fólkanøvn í staðarnøvnum

Her skulu nevnt nakrar greinir, ið hava týdning, tá ið tað snýr seg um fólkanøvn í staðarnøvnum.

Chr. Matras professari hevur skrivað greinina “Eitt sindur um gomul fólkanøvn í staðarnøvnum okkara” (1928), har ið hann viðger nøvn, ið hann metir hava fólkanøvn í sær av norrønum uppruna. Stundum setur hann eisini spurnartekn við ymsar tulkingar, har ið hann er í iva, so hann er greiður um, at fleiri tulkingar eru ivasamar. Í bók síni *Stednavne paa de færøske Norduroyar* hevur Chr. Matras eisini tulkingar av staðarnøvnum í partinum “Personnavne” (Matras, 1933: 40-47).

Jóhan Hendrik W. Poulsen nemur í grein síni “Fólkanøvn í Føroyum” (1985) við fyribrigdið, at fólkanøvn eru varðveitt í staðarnøvnum. Har nevnt hann, at elstu heimildir, ið vit hava um fólkanøvn, líkjast aftur í navnatilfarið í grannalondum, sum vit kenna úr norrønum ritum frá teirri tíðini. Vit hava tó nøvn av keltiskari rót, ið benda á samband suðureftir. Harumframt sigur hann í *Málnevndarriti* 1 (1989: 38), at góður vitnisburður um upprunalig føroysk nøvn er at finna í mongum staðarnøvnum, t.d. *Eiriksfall*, *Bessavatn*, *Atlavatn* og *Ragnhildargyllin*.

Harumframt er at nevna grein eftir A. Thorsteinsson, fornfrøðing, við

heitinum “Nøvn í bústaðarnøvnum” (1994), har ið hann viðger fólka-, guda- og íbúgvænøvn í bústaðarnøvnum, t.e. í bygðar-, býlings- og húsanøvnum. Hann byggir kanning sína á heimildir frá 1600-talinum og eldri, og metir hann, at bert 4,3% av bygðar- og býlingsnøvnunum, ið hava samband við landnámið, hava fólkanøvn sum part í navninum, og eru tey øll av norrønum uppruna: “Samanfatandi kunnu vit um fólkanøvnini í búsetingarnøvnum siga, at tey avmynda fólkanavnasiðin úr víkingaöld og frameftir” (Thorsteinsson, 1994: 84). Niðurstøðan hjá honum er, at í elstu bygðar- og býlingsnøvnum er navnatilfarið reint norrønt.

### **Bygnaður í staðarnøvnum, ið hava fólkanøvn sum part í navninum**

Staðarnøvn, ið hava fólkanøvn sum part í navninum, hava vanliga bygnaðin: fólkanavn + ein náttúrulýsandi (ella røktarlýsandi) seinna lið, t.d. *Egilsfjall*, *Gortravarði*, *Símunartangi*, *Sørinartippi*, *Aggarætt*. Tó kann sniðið stundum vera so, at náttúrulýsandi orðið stendur undan t.d. *Steinur Jákup Bøkjar*. Yngri nøvn hava ikki sjáldan fyrisetingarliðin *hjá*, t.d. *Trøðin hjá Hermann uppi í Geil*, *Gerðið hjá Tummas í Leynum* (Simonsen, 2000).

### **Aldur**

Ein háttur at tíðarfesta staðarnøvn er at kanna, hvat morfologiskt snið, ið fólkanøvnini hava í staðarnøvnum, t.e. áseta eina bendingarsøguliga tíðarfesting, og síðan seta eina kronologi upp við støði í hesum. Vita vit, nær eitt ávíst navngávusnið hevur verið virkið, ber til at siga, hvørji nøvn eru elst ella yngst hvørt í mun til annað. Ein absolutt kronologisk áseting er rættiliga trupul, um ongar skrivligar heimildir ella onnur saklig viðurskipti eru at stuðla seg við.

Rættiliga greið vitan er um, hvør grammatiskur bygnaður er elstur og hvør er yngstur (Simonsen, 2000). Eitt hvørsfalssnið á fólkanøvnum er sa-possesiv (Staksberg, 1996). Hetta hvørsfalssnið er neyvan nógv eldri enn eini 200 ár. Her kann nevast t.d. *Dánjal Jákupsagerði*, *Gamla Heinasagerði*. Eisini húsanøvn við fyrisetingarliði, t.e. við undirskiltum høvuðsliði, eru rættiliga ung, t.d. [Húsini] *hjá Elsupu Sofiu*. Somuleiðis staðarnøvn, ið hava umskrivning við fyriseting, t.d. *Krógvín hjá Jóannes á Rætt*. Harumframt gjørdust tvínevni ikki vanlig í Føroyum fyrr enn mitt í 18. öld (Johansen, 1993: 33). So staðarnøvn, ið innihalda tvínevni, eru ikki rættiliga gomul heldur.

Øðrvísi er við vanligari hvørsfalssamanseting; har ber ikki til at seta nakra tíðarfesting á. Hvørsfalssamanseting við regluligari bending er gomul og hevur livað óslitið í nógvur øldir og upp móti nútíðini (t.d. *Jákupsból*, *Hákunartorva*), og nøvn við høvuðsliðinum fremst hoyra upp í tann elsta bygnaðin (t.d. *Krógv*

*Skál-Hanusar, Gerðið Elspu Svartá*), men hetta navnasnið hefur kortini verið virkið eins leingi og hvørsfalssamanseting. – Hesi bæði undanveindu forða tískil fyri, at morfologiska sniðið kann vera støði undir at aldursmeta staðarnøvn, sum hava fólkanøvn sum part í navninum.

Tískil fari eg at royna at seta upp eina kronologi við støði í upprunanum at fólkanøvnunum, ið eru at finna í staðarnøvnunum, t.e. eina orðasøguliga tíðarfesting.

## Øki

Navnatilfarið er avmarkað til staðarnøvn í Streymoynni, so viðgerðin fevnir um fólkanøvn funnin í staðarnøvnum í Streymoynni. Høvuðsheimildin er *Staðarnavnasavn Føroya løgtings*. Bygdirnar Kollafjørður og Saksun vanta í hesum savni, tískil er hetta navnatilfar úr savninum hjá *Stednavneudvalget*. Tórshavn er ikki tøkt í hesum søvnum. Her verður innsavning hjá Elisabet Jóanesarson nýtt (Varðin 61. bd.).

Kanningin fatar um markatalsbygdirnar 37-55, t.e. Kirkjubøur, Velbastaður, Syðradalur, Norðradalur, Skælingur, Leynar, Kvívík, Vestmanna, Saksun, Tjørnuvík, Haldórsvík, Hvalvík, Streymnes, Hósvík, Kollafjørður, Kaldbak, Sund, Hoyvík og Tórshavn; í hesum bygdum eru 7416 nøvn tilsamans. Úr hesum tilfari havi eg funnið 296 staðarnøvn, ið eftir míni meting hava fólkanøvn sum part í navninum. Kanningin fevnir ikki um nøvn á miðum, plinkum og rákaleiðum.

## Upprunafrøðiliga býtið á nøvnunum

Fólkanøvnini, ið eg meti meg hava funnið í áðurnevnda tilfari, standa niðanfyri býtt sundur í nøvn av kristnum uppruna, nøvn av norrønum uppruna og nøvn av øðrum uppruna. Er navnið eitt stytt navnasnið, verður greitt frá tí í klombrum.

Talið sigur, hvussu ofta navnið kemur fyri. Fólkanøvn í sekunderum staðarnøvnum og endurtiknum staðarnøvnum telja eyðsæð bert fyri *eitt* navn, og tískil snýr tað seg um 296 nøvn.

### Nøvn av kristnum uppruna:

- 1 Agga (stuttnevni fyri Aggusteinus)
- 1 Agnes
- 7 Andras
- 1 Andrias
- 1 Annika
- 2 Antinis

- 3 Ábram (helst stytt snið av Ábraham)
- 1 Barba (stytt snið av Barbara)
- 4 Berint (stuttnevni fyri Bernhard)
- 2 Billa (stuttnevni fyri Sibylla)
- 1 Bina (stuttnevni fyri Jakobina)
- 1 Biritá
- 1 Brita (stytt snið av Biritá)
- 1 Bursi (stuttnevni fyri Tiburtius)

- |  |   |
|--|---|
| 6 Dánial el. Dánjal  | 1 Marsanna (samandráttur av Marin og Súsanna)   |
| 2 Djóni  | 6 Mikkjal                                       |
| 1 Efram  | 1 Mortan  |
| 1 Elin   | 3 Niklas  |
| 1 Ella (stuttnevni fyri Elin, Elisabet, Daniella ella Gabriella) | 1 Nilli (stytt snið av Niklas)                  |
| 1 Elspa  | 2 Nils  |
| 1 Elsupa   | 4 Pál el. Páll                                  |
| 1 Essa (stuttnevni fyri Eliesar)                                 | 1 Per   |
| 1 Filpus (stytt snið av Filippus)                                | 3 Petur   |
| 3 Gabriel  | 2 Pól el. Poul                                  |
| 3 Grækaris   | 4 Pætur   |
| 2 Hans   | 2 Sakir (stuttnevni fyri Sakari(a)s el. Sakeus) |
| 7 Hanus  | 1 Saksi   |
| 2 Ísakur   | 3 Sámal   |
| 4 Janus  | 1 Sára  |
| 2 Jaspur   | 2 Sissal (stytt snið av Cecilia)                |
| 15 Jákup   | 5 Símun   |
| 1 Jens   | 2 Steffan                                       |
| 4 Jóannes  | 2 Sørin   |
| 8 Jógvan   | 1 Timmi (stuttnevni fyri Timoteus)              |
| 1 Jóhan  | 6 Tummas  |
| 1 Jón  | 1 Vinsi (stuttnevni fyri Vincent)               |
| 1 Katrina  |   |
| 1 Kristafar  |   |
| 2 Kristin (kvinnunavn)   |   |
| 1 Kristin (mansnavn)   |   |
| 1 Laars  |   |
| 2 Lukas  |   |
| 1 Lussia   |   |
| 3 Magga (stuttnevni fyri Margreta og móg. Magnhild)              |   |
| 6 Malan  |   |
| 1 Margreta   |   |
| 1 Maria  |   |
| 2 Marin  |   |
| 1 Marita   |   |
| 1 Marjun   |   |
| 2 Markus   |   |

**Nøvn av norrønum uppruna:**

- 1 Arnfinnur
- 3 Árni
- 1 Ásbjørn
- 1 Ásmundur
- 2 Bjarni (el. Bjørn)
- 1 Brúsi
- 4 Dagfinnur
- 2 Egil
- 2 Ellindur
- 1 Eyðan
- 1 Eyðun
- 3 Guðrun
- 1 Gunnar

1 Gunnhild  
 6 Gutti (stuttnefni fyrir Guttormur)  
 1 Haldór  
 2 Hákun  
 7 Hálvdan  
 1 Heiðrikur  
 1 Hergerð  
 1 Hjalti  
 1 Hólgar<sup>1</sup>  
 1 Hóraldur  
 1 Hórður  
 1 Hóri  
 1 Høgni  
 1 Ingirið  
 1 Ívar  
 1 Ketil  
 1 Ólavur  
 8 Óli (stutt snið av Ólavur)  
 2 Ólin (bundið snið av Óli)  
 1 Olevina<sup>2</sup> (donsk kvenngerð av Ole el. Olef )  
 1 Olli  
 1 Ottar  
 2 Rodleivur  
 2 Rodmundur  
 1 Sigi  
 3 Sigga (stuttnefni fyrir Sigríð og onnur nöfn, ið byrja við Sig-)  
 1 Sigmundur  
 1 Sverri  
 1 Sølvi  
 1 Tolli (stuttnefni fyrir Tollakur og nöfn, ið byrja við Tór-)  
 1 Torbjörn  
 2 Torkild

1 Tormann  
 4 Tóri  
 1 Tórus  
 1 Tóta (kvenngerð av Tóti)  
 6 Tróndur  
 2 Úlvur

### Nöfn av týskum o.ö. uppruna:

3 Bartal  
 1 Dýðrikur  
 1 Fredrik  
 2 Gortra<sup>3</sup>  
 4 Heini<sup>4</sup>  
 2 Heindrikur  
 2 Hermann  
 1 Konrad  
 1 Luddi (stytt snið av Ludvík)  
 1 Magnus  
 1 Mirmann (stavar mögulega frá Mirmans kvæði)  
 1 Nina  
 2 Rasmus<sup>5</sup>  
 1 Rikkur (stuttnefni fyrir Heindrikur og onnur nöfn, ið hava -rikur sum seinna lið)  
 1 Rubekur  
 1 Sofía  
 1 Valdemar

Upprunafrøðiligar upplýsingar um nöfnini eru at finna á: <http://www.fmn.fo/navn/Bib/Bibyvir.htm> og <http://www.behindthename.com/>

1 Norrønt navn, ið er komið higar seinni í tíðini í donskum sniði.  
 2 Norrønt navn, ið er komið higar seinni í tíðini í donskum sniði.

3 Uppr. Geirtrúð < tý. Gertrud.  
 4 Týskt stuttnefni fyrir Heindrich.  
 5 Rasmus er dansk, norskt og svenskt snið av Erasmus. Ein pínslarvátur í 4. øld nevndist Erasmus. Hann varð serliga nógv tilbiðin í seinmiðöld, so navnið kann eisini tulkast sum halgimannanavn.

## Ivasom növn

Funnin vórðu 40 staðarnövn, sum hövdu ein lið, har sera ivasamt var, um hann kundi tulkast sum fólkanavn, stuttnevni ella okkurt heilt annað. Hesi staðarnövn vórðu sáldað frá. Hesi partar í növnunum (ið ganga aftur í fleiri növnunum) eru: *Álva-, Ásla-, Branda-, Bensa-, Donkusa-, Gordr-, Gortala-, Gragg-, Gragga-, Gravar-, Halga-, Hildar-, Karna-, Kolla-, Knerka-, Knúss-, Limmur-, Linnisa-, Lúsku-, Loft-, Milla-, Molli-, Nina-, Pellis-, Pjenku-, Rodnis-, Siri-, Snoppa-, Snoppu-, Skúvs-, Svíns- (Sveins-), Øs(s)-*.

## Upprunafrøðiliga býtið á növnunum

Fólkanövnini, ið eru til skjals í teimum 296 staðarnövnunum, eru av sera ymsum uppruna, t.e. norrønum, kristnum og øðrum uppruna. Úrslitið gjørdist hetta:

Növn av kristnum uppruna	175
Növn av norrønum uppruna	95
Növn av øðrum uppruna	26

## Um bólkingina

Növn av kristnum uppruna fevnir um bíbilsk növn, növn á halgimennum, ofta pínslarvátum, ið eru komin higgar sum álmanakkanövn, og harumframt növn, ið seinni eru komin inn í broyttum líki úr øðrum málum, t.e. yvirhøvdur növn, ið eru komin við kristna rákinum hendavegin. Hesi növn eru flest øll av latínskum ella grikskum uppruna. Tað fólkanavn av bíbilskum uppruna, ið kemur oftast fyri, er *Jákup*. Tað er til skjals í 15 primerum staðarnövnunum.

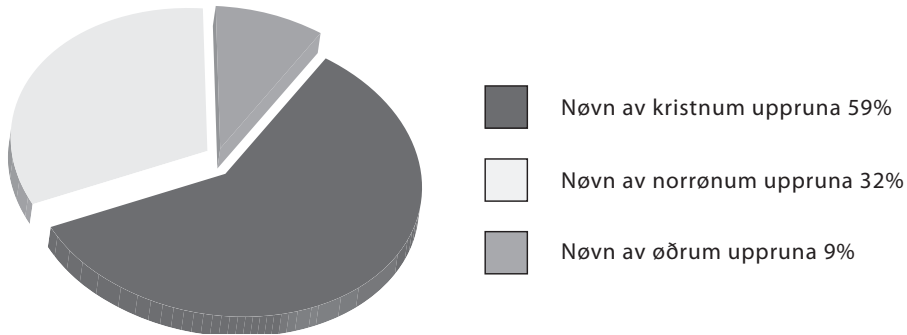
Növn av norrønum uppruna fevnir um növn, ið eru av norrønari rót. Eisini növn, ið seinni eru komin inn í donskum snið, eru tikin við.

Növn av øðrum uppruna fevnir um növn av øðrum uppruna enn norrønum ella bíbilskum, t.e. növn av týskum og øðrum uppruna, eisini növn av blandaðum uppruna.

## Býti í prosentum

Størsti navnaðólkurin gjørdist tann, ið er av kristnum uppruna, t.e. 59%. Növn av norrønum uppruna gjørdist 32%, og növn av ymsum uppruna gjørdust 9% (sí talvu).





## Mentanarbroyting

Fyri at kunna greina, hvussu uppruni at fólkanøvnum í staðarnøvnum kann siga frá aldri á staðarnøvnum, skal her greiðast frá gongdini í fólkanøvnum.

Tá ið landnámsmenninir komu higar, bóru teir við sær norrønan navnasið. Hetta eru nøvn, sum vit finna í reinum formi í bygdar- og býlingsnøvnum (Thorsteinsson, 1994: 84). Hetta broyttist við kristningini, tí við kristindóminum hendu umfatandi mentanarbroytingar, sum m.a. ávirkaði navngávuna. Mett verður, at Føroyar vórðu kristnaðar ár 998 (Mortensen, 1997: 6). Hvussu skjótt halgimannanøvn og bíbilsk nøvn fóru at gera vart við seg í Føroyum er ikki heilt greitt, tí sum nevnt er sera lítið av skrivligum heimildum um føroyskan navnasið fram til siðaskiftið, bert triggir rúnasteinar, Føroyingasøga og nøkur fá fornbrøv. Í hesum heimildum eru 72 mansnøvn at finna, t.e. 59 nøvn av norrønum uppruna (81,9%), 11 av kirkjuligum uppruna (15,3%) og 2 ávikavist av keltiskum og týskum uppruna (2,8%) (Johansen, 1993: 28). So hetta bendir á, at norrønu nøvnini hava staðið seg rímiliga væl í miðöld.

Frá siðaskiftinum og fram ímóti 1900 fækkaðu tey norrønu nøvnini nógv, meðan tey kirkjuligu nøvnini óktust í stórum. Halgimannanøvnini gjørdur vart við seg áðrenn reint bíbilsku nøvnini, tí halgimannadýrkan var vanlig í katólsku tíðini (Johansen, 1993: 27). Sum frá leið trokaðu kristnu nøvnini norrønu nøvnini nærum fullkomiliga burtur. Onnur viðurskifti gjørdur seg eisini galdandi her. Tá ið yvirvaldið gjørdist danskt í Føroyum, gjørdist umsitingarmál og kirkjumál danskt. Teir prestar, ið komu higar eftir siðaskiftið, vóru í flestum førum danir. Ein av grundunum til, at norrønu nøvnini fækkaðu so stórliga, er, at nøvnini hava verið prestunum ov torskild og tí torfør at skriftfesta eftir donskum skrivningarlagi (Johansen, 1993: 29). Mong dømi eru um, at donsk nøvn hava trokað føroysk nøvn burtur. Hetta vísti seg eitt nú við, at

mansnøvnini eftir danskari fyrimynd mistu føroysku kallkynsendingina, t.d. *Finnur* > *Finn* (Poulsen, 1989: 36, 37).

Í tíðarskeiðinum 1584-1900 eru umleið 80% av nøvnunum av kirkjuligum uppruna (Johansen, 1993: 29, 30). Norrønu nøvnini doyðu út at kalla, bert nøkur fá hava livað óslitin til okkara dagar, neyvan stórt fleiri mansnøvn enn *Ellindur*, *Gutti* (*Guttormur*), *Høgni*, *Ívar*, *Sjúrður*, *Tróndur* og *Óli* og kvinnunøvnini *Guðrun*, *Sigga* og *Inga* (Poulsen, 1989, 1993; Johansen, 1993). Í seinmiðöld fóru onnur nøvn, mest av týskum uppruna, at gera seg galdandi í Norðurlondum og eisini Føroyum. Hetta heldur fram eftir trúbótina (Thorsteinsson, 1994: 84).

At navnatilfeingið er broytt so nógv seinastu øldirnar, gevur tí eina ábending um, at staðarnøvn, ið hava norrøn fólkanøvn í óbroyttum sniði sum part í navninum, eru rættiliga gomul. So er spurningurin, um norrøn fólkanøvn í hesum staðarnøvnum kann borga fyri, at hesi staðarnøvn eru íkomin innan kristnitøkuna.

### Aldursáseting

Aldursástingin verður sett við støði í tí, at fólkanøvnini í staðarnøvnunum umboða navnasiðin í tí tíðarskeiði, tá ið nøvnini eru íkomin. At so fá norrøn nøvn vóru eftir í brúki eftir siðaskiftið kann tískil vera eitt metingarstøði, tá ið vit skulu meta um aldur á staðarnavni, ið hevur fólkanavn sum part í navninum.

Í miðöld stóðu norrønu nøvnini seg hampiliga væl. Eftir siðaskiftið kom broyting í. Fyrst komu halgimannanøvn sum uppkallingarnøvn og síðan bíbilsku nøvnini. Tískil er mest líkt til, at staðarnøvn, ið innihalda norrøn fólkanøvn, eru tey elstu, síðan koma staðarnøvn, ið innihalda kirkjulig fólkanøvn.

Tey mansnøvn av norrønum uppruna, ið koma oftast fyri í navnatilfari mínum, eru *Óli* (8) (*Ólin* (2)), *Hálvdan* (7), *Tróndur* (6) og *Gutti* (6) og kvinnunøvnini *Sigga* (3) og *Guðrun* (3); hesi nøvn eru samstundis nøkur av teimum nøvnum, ið ikki eru burturdottin í nýtslu, men hava livað óslitið sum dópsnøvn upp til okkara dagar. Tískil ber ikki til at nýta upprunan at hesum fólkanøvnum til at vera avgerandi fyri aldurin á hesum staðanøvnum. Her mugu onnur nøvn nýtast sum grundarlag, um hetta skal kannast neyvari. Hugsandi er tó, at meginparturin av teimum norrønu nøvnunum, ið ikki hava sa-possesiv ella fyrisetingina *hjá*, er aldargamal. Her mugu tó tey nøvn av norrønum uppruna takast frá, ið eru komin úr donskum seinastu øldirnar, t.d. *Olevina* og *Holgar*. Staðarnøvnini, ið hava eitt fólkanavn við norrønum uppruna, eru ofta nøvn á týðandi støðum sum fjøllum, dølum og bergum, t.d. *Arnfinnsberg*, *Árnadalur*, *Bjarnadalur*, *Egilsfjall*, *Pætersfjall*, *Tótudalur* o.s.fr., og tað kann eisini geva

eina ábending um, at ein partur av hesum nøvnum er gamal, t.e. frá landnáms-tíðini.

## Niðurstøða

Tann størsti parturin av staðarnøvnunum í kanningini hava í sær fólkanavn av kristnum uppruna, t.e. 59%. Tann minsti parturin av staðarnøvnunum hefur í sær fólkanavn av øðrum uppruna, t.e. 9%. Parturin av staðarnøvnunum í kann-ingini, sum hava í sær fólkanavn av norrønum uppruna, er 32%.

Sera fá norrøn fólkanøvn vóru í brúki í tíðarskeiðinum frá 1584 og upp til 1900, t.e. bara uml. 15-20% eftir siðaskiftið. Hetta stuðlar undir, at tey staðar-nøvn, sum hava norrøn fólkanøvn sum part í navinum, í síni heild eru eldri enn tey staðarnøvn, ið hava fólkanøvn av kristnum og øðrum uppruna. Eisini stuðlar tað undir, at A. Thorsteinsson, sum hefur granskað gomul búsetingarnøvn, hefur funnið fram til, at bygdar- og býlingsnøvn, ið hava mansnavn í fyrra liði, sum bólkur eru eldri enn tann kristna ávirkanin á navngávuna í miðöld, t.e. hesi nøvn eru øll av norrønum uppruna.

Tað er sannlíkt, at meginparturin av teimum staðarnøvnunum, ið hava fólka-nøvn av kristnum uppruna, stava frá tíðarskeiðinum eftir siðaskiftið. Ein partur av nøvnunum, sum hava fólkanøvn av norrønum uppruna sum part í navn-inum, stavar helst frá víkingaöld og ein partur frá miðöld. Harumframt er tað uttan iva ein minni partur, ið stavar frá tíðini eftir siðaskiftið, tí norrøn nøvn vóru kortini enn í brúki, hóast tey vóru fá.

Ein partur av staðarnøvnunum við fólkanøvnunum av týskum uppruna stavar helst frá seinmiðöld, men ein partur kann eyðsæð vera yngri.

## Heimildir:

Behind the name: <http://www.behindthename.com/>

Bíbilsk nøvn: <http://www.fmn.fo/navn/Bib/Bibyvir.htm>

Christensen, V. og Sørensen, J.K. 1972. *Stednavneforskning 1*. København.

Dalberg, V. og Sørensen, J.K. 1972. *Stednavneforskning 2*. København.

*Føroyinga søga*. 1995. (Týðing: Bjarni Niclasen). Føroya Skúlabókagrunnur. Tórshavn.

Hammershaimb, V.U. 1891. *Færøsk Anthologi I*. København.

Jakobsen, J. 1957. Strejflys over færøske Stednavne. *Greinir og ritgerðir*. Tórshavn: 86-107.

Johansen, A. 1993. Fólkanøvn – uppruni og merking. *Málting 7*: 16-35.

Johansen, A. 1993-94. Uppunafrøðiligur fólkanavnalisti. *Málting 8*: 42-45.

Johansen, A. 1993-94. Uppunafrøðiligur fólkanavnalisti. *Málting 9*, nr. 3, 3.-4. árg.: 36-44.

- Johansen, A. 1993-94. Uppunafrøðiligur fólkanavnalisti. *Málting* 11: 34-38.
- Johansen, A. 1993-94. Uppunafrøðiligur fólkanavnalisti. *Málting* 12: 39-46.
- Jóanesarson, E. 1994. Staðarnøvn í Havn. *Varðin* bd. 61: 51-89.
- Matras, Chr. 1928. Eitt sindur um gomul fólkanøvn í staðarnøvnum okkara. *Varðin* 8: 165-186.
- Matras, Chr. 1933. *Stednavne paa de færøske Norðuroyar*. København.
- Mortensen, A. 1997. 1000 ár síðan kristindómurin varð boðaður í Føroyum. *Frøði* nr. 1: 4-7.
- Poulsen, J.H.W. 1985. Fólkanøvn í Føroyum. *Studia anthroponymica Scandinavica* 3: 59-71.
- Poulsen, J.H.W. 1989. *Fólkanøvn. Úrval til leiðbeiningar*. Málnevndarrit 1. Tórshavn.
- Poulsen, J.H.W. 1993. Føroysk fólkanøvn. Í: Snædal, M. og Sigurðardóttir, T. (ritstj.). *Frændafundur*. Fyrilestrar frá íslensk-føroyskari ráðstevnu í Reykjavík 20.-21. aug. 1992. Reykjavík: 32-41.
- Simonsen, M.A. 2000. Snið á fólkanøvnum í staðarnøvnum. *Málting* 28: 26-34.
- Simonsen, M.A. 2000. Fólkanøvn í staðarnøvnum í Streymoyinni. Ein relativ kronologi grundað á bygnað og uppruna. Føroyamálsdeildin. Óprentað. *Staðanavnasavn Føroya løgtings*. (Savnað í 40- og 50-árunum). Føroyamálsdeildin. Óprentað.
- Staðanavnasavn savnað av Stednavneudvalget*. (N. Djurhuus savnaði í seinnu helvt av 50-árunum). Føroyamálsdeildin. Óprentað.
- Staksberg, M. 1996. Sa-possesiv. *Málting* 18: 28-34.
- Thorsteinsson, A. 1994. Nøvn í bústaðarnøvnum. *Sýnisstubb*. Tórshavn: 80-86.

### **Tøkkir:**

Jóhan Hendrik W. Poulsen  
 Marius Staksberg  
 Arne Thorsteinsson

**Abstract:** Place names, or toponyms, are excellent repositories of information. Among other things, personal names are often faithfully preserved in toponyms. This article discusses some of the personal names found in place names located throughout the Faroese island of Streymoy. Etymological aspects of these personal names (i.e. Old Norse, Christian or other possible origins) are analysed in an attempt to establish a relative chronology for a number of Streymoy's toponyms.

**Keywords:** Onomastics, Toponymy, Toponyms, Personal names.

Marjun Arge Simonsen

Orðafragd

FO-188 Hoyvík

marjunas@notin.fo